

Netherlands Institute of
Mental Health and Addiction

Preventie én handhaving in lokaal alcoholbeleid

Congres alcohol-, drugs- en nicotinepreventie 21 mei 2026

Gerben Pronk - NVAT | Anneke van Wamel, Aukje Sannen – Trimbos-instituut

26-5-2026

Wie zijn wij?

Programma

- Preventie- en handhavingsplan Alcohol
- Interview Gerben Pronk, voorzitter Nederlandse Vereniging van Alcohol Toezichthouders
- Aan de slag met de casus
- Ontwikkelingen rond bredere plannen
- Wat is er aan hulpmiddelen beschikbaar?

Het wat, waarom en hoe van Preventie en Handhavingsplannen Alcohol

Alcoholwet

Alcoholwet regelt oa de verstrekking van alcohol door bijvoorbeeld horeca en sportkantines,

- Verbod op verkoop aan minderjarigen
- Verbod op wederverstrekking
- Verbod op toegang personen in kennelijke staat van dronkenschap

Gemeente is via de Alcoholwet verantwoordelijk voor

- Toezicht op en handhaving van Alcoholwet → alcoholboa's controleren *de naleving* door verstrekkers
- Verordende bevoegdheden
- Maken van een Preventie- en handhavingsplan (artikel 43a Alcoholwet)

Preventie en handhavingsplan Alcohol

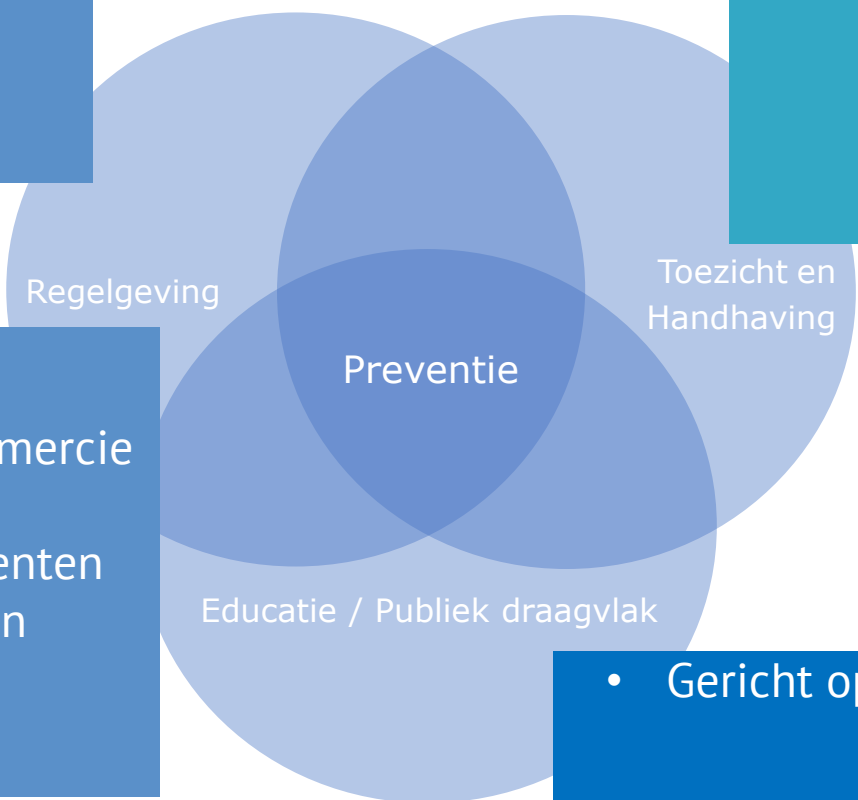
- Elke 4 jaar, gelijk met gezondheidsnota
- Plan moet doelstellingen, preventieactiviteiten (mn gericht op jongeren) én handhavingsactiviteiten bevatten

Preventiemodel Reynolds

Alcoholwet

Instrumentarium gemeenten

- Handhavingsstrategie
 - Sanctiebeleid
- Controles door alcoholboa's
 - Nalevingsonderzoek met testkopers
 - Confrontatie audits
 - Coachend handhaven
 - Kwaliteitsmethodiek

Lokale regelgeving

- Schenktijden paracommercie
- Happy hours
- Voorwaarden Evenementen
- Beperkingen verkoop in overlastgebieden
- Beperkingen reclame

- Gericht op: bestuur/politiek/ambtenarij, verstrekkers, ouders, uitgaanspubliek
 - Kennis over risico's, bewustwording
 - Kennis over wet- en regelgeving; 'bedrijfs'beleid
 - Normstelling; gewenst gedrag
 - Resultaten van beleid

Stand van zaken Preventie- en handhavingsplannen

- 79% van de gemeente heeft een PHP vastgesteld, in het algemeen van goede kwaliteit
- In 70% is het plan verlopen, 27% heeft actueel plan
- In enkele gevallen gecombineerd met drugs

Belemmeringen bij de uitvoering

- Inzet preventie expertise niet altijd vanzelfsprekend en er is beperkte kennis over regelgeving en bevoegdheden
- Gebrek aan: capaciteit, urgentie en politiek bestuurlijk draagvlak
- Geen verbinding tussen beleidsterreinen preventie en toezicht en handhaving (oov, veiligheid) bij de uitvoering
- Plannen spelen beperkte rol in uitvoering

* KWINK Groep 2023

Interview Gerben Pronk

Casus en opdracht

- Er zijn dit jaar twee NIXzonderID actie weken:
 - 1 t/m 7 juni 2026 – gericht op horeca en retail
 - 7 t/m 13 september 2026 – gericht op sportkantines, in afstemming met NOC*NSF

- De gemeente x wil deze actieweek NIXzonderID gebruiken in een traject om de naleving van de Alcoholwetgeving te verbeteren.
- Uit zowel lokaal onderzoek als enkele recente incidenten bleek namelijk dat minderjarigen veel te makkelijk aan alcohol kunnen komen in de sportkantines.
- In het verleden is een convenant opgesteld waarin de clubs beloven NIX18 te ondersteunen maar daaraan waren verder geen concrete activiteiten verbonden.

- Jij gaat nu met je groepje een plan maken om de naleving van de alcoholwetgeving in de sportkantines te verbeteren.
- Maak gebruik van model van Reynolds.
- Probeer zo concreet mogelijk te zijn en denk aan afstemming tussen Preventie- en handhaving!
- Schrijf puntsgewijs op wat je gaat doen. We bespreken het na.

Middelen brede plannen

Wanneer welk plan?

Een gemeente kan een viertal keuzen maken als het gaat over het schrijven van het alcohol- en/of drugspreventiebeleid:

- Alleen een alcoholbeleid: dus het, voor gemeenten wettelijk verplichte, [Preventie- en handhavingsplan](#) voor de uitvoering van de Alcoholwet;
- Een alcohol én een drugsbeleid: naast het P&H plan alcohol ook een afzonderlijk [drugspreventiebeleid](#);
- Een breed Preventie- en handhavingsplan middelen, waarin zowel alcohol en drugs worden meegenomen. Ook tabak/vapen, gokken en gamen kunnen hier een plek in krijgen.
- Geen apart drugsbeleid maar acties rondom drugspreventie beschrijven in andere lokale beleidsplannen (gezondheidsbeleid, preventieakkoord en veiligheidsbeleid).

Wanneer maak je welk plan?

Hiervoor hebben we een invulbaar format gemaakt waarin je overwegingen vindt die helpen bepalen welk preventiebeleid het best bij jouw gemeente past. Denk hierbij aan afwezigingen als voldoende menskracht binnen de gemeente, signalen uit het veiligheidsdomein of de type gebruiker binnen de gemeente. Gebruik het document om samen met centrale stakeholders de punten te bespreken en zo te komen tot een onderbouwde beslissing

[Download het format](#)

Wanneer een gecombineerd alcohol- en drugs (en tabaks)beleidsplannen?	Kruis aan als dit het geval is	Wanneer afzonderlijke alcohol- en drugsbeleidsplannen?	Kruis aan als dit het geval is
Er is in de gemeente nauwelijks sprake van opvallende problemen door drugsgebruik.		De drugsproblematiek is van een dusdanige omvang dat een eigen drugsbeleidsplan noodzakelijk is.	
Er zijn doelgroepen die verschillende drugs gebruiken, maar overwegend samen met alcohol.		Doelgroepen die alcohol of drugs gebruiken verschillen van elkaar en hebben een eigen aanpak nodig.	
		Er is sprake van zorgen of problemen rond een of meer specifieke drugs (bijvoorbeeld NPS of flakka).	
In de andere beleidsplannen staat al veel over integrale drugspreventie beschreven.		Er is in de gemeente nog heel weinig ontwikkeld op het gebied van drugspreventiebeleid.	
Het (meeste) preventieaanbod is generiek en op meerdere middelen gericht.		Het beschikbare preventieaanbod is ook op specifieke middelen gericht.	
Er is voldoende draagvlak onder inwoners en wethouders om te investeren in preventie, toezicht en handhaving van de beschreven drugs.		Er zijn signalen vanuit veiligheidsdomein over met name drugsproblemen.	
Er is weinig menskracht in de gemeente beschikbaar voor opstellen beleid of uitvoering beleid.		Er is voldoende menskracht in de gemeente beschikbaar voor opstellen beleid of uitvoering beleid.	

Analyse brede plannen 2025

- Wat zijn middelenbrede plannen?
- Waarom aandacht daarvoor?
- Middelenbreed of integraal?
- 20 brede PHP's gescand op:

Onderwerp
Jaartal & periode
Lengte plan
Lay-out plan
Welke middelen worden beschreven?
Welke settings worden benoemd?
Welke doelgroep wordt beschreven?
Welke theorie is gebruikt? (Reynolds, RIVM, ...)
Wat ontbreekt er in het plan?
Wat is overbodig in het plan?
Wordt er evenveel aandacht besteed aan alle beschreven middelen?
Hoe is de verbinding tussen preventie en handhaving beschreven?
Is er een begroting / financiële informatie opgenomen?
In welke mate is het plan innovatief?
Overige opvallendheden

Scan 20 middelenbrede plannen

Gemeente	Goed breed plan (9)	Voldoende breed plan (5)	Onvoldoende breed plan (6)
1 Grote gemeente		X	
2 Regiobreed plan		X	
3 Kleine gemeente			X
4 Kleine gemeente			X
5 Middelgrote gemeente		X (maar wel goed op weg)	
6 Kleine gemeente			X
7 Kleine gemeente		X (tussen goed en matig in)	
8 Regiobreed plan	X		
9 combinatie twee kleine gemeenten			X
10 Kleine gemeente		X	
11 Grote gemeente	X		
12 Eiland	X		
13 Kleine gemeente	X (wel erg beknopt)		
14 Grote gemeente	X		
15 Kleine gemeente	X		
16 Kleine gemeente	X		
17 Kleine gemeente			X
18 Middelgrote gemeente			X
19 Grote gemeente	X		
20 Middel grote gemeente	X		

Waarom kiezen gemeenten voor het verbreden van hun P&H plan?

- Zorgen n.a.v. rioolwateronderzoek (2)
- Maatschappelijke schade en ondermijning (1)
- Zorgen n.a.v. GGD cijfers (2)
- Signalen uit de gemeente (4)
- Geen duidelijke reden (6)

- Helft van deze gemeenten zijn OKO gemeenten!

In het IVP is opgenomen dat we het onderwerp 'drugs' aan het plan willen toevoegen, omdat de indruk bestaat dat het drugsgebruik onder jongeren hoog is

Professionals hebben hun zorgen geuit over problematisch middelengebruik en verslaving onder (een deel van) de inwoners van de gemeente

Conclusie

- Ambitie op drugs niet erg groot, acties en doelen ontbreken vaak
- Weinig zicht op inhoud drugspreventie
- Uitgangspunten soms slecht onderbouwd, ‘onderbuik’, een enkele keer zelfs vooral individuele mening
- Rol gemeenten in preventiebeleid van scholen niet altijd duidelijk
- Gemeenten zijn zoekende wat hun rol is in drugshandhaving, “is puur een landelijke aangelegenheid”
- Het lukt gemeenten niet altijd om handhaving te verbinden aan andere thema’s dan alcohol.

Wat is er aan ondersteuning beschikbaar?

- [Gemeenteteam pagina's Trimbos-instituut: o.a. keuzehulp](#)
- [Modelplan lokaal drugsbeleid](#)
- [Stappenplan uitvoering middelenpreventie](#)
- [Leidraad Alcohol drugs en roken op evenementen](#)
- [Leidraad Drugs & sportclubs](#)

- [Model Preventie- en handhavingsplan voor de uitvoering van de Alcoholwet](#)
- [Handreiking toezicht op de Alcoholwet | Handreiking Alcoholwet](#)
- [Uitvoering Toezicht en handhaving Alcoholwet](#)
- [De Alcoholwet - Expertisecentrum Alcohol](#)
- [Gemeenten-bezig-met-alcoholreclameverbod](#)

Take home message

- Naleving alcoholwet kan veel beter
- P&H plan alcohol helpt hierbij bij
- Verschillende plannen met meerdere middelen op zich prima, maar wel
 - Neem een weloverwogen beslissing
 - Rond drugshandhaving is meer mogelijk dan gedacht
 - Baseer plannen op feiten (ipv onderbuikgevoelens)

 **Trimbos
instituut**

Netherlands Institute of
Mental Health and Addiction

www.trimbos.nl